

Negativní projevy diváckého násilí v České republice

Negative manifestation of spectator violence in the
Czech republic

Petr Hanousek

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky
Ústav elektrotechniky a měření
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petr HANOUSEK**
Studijní program: **B 3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**
Téma práce: **Negativní projevy diváckého násilí v České republice**

Zásady pro vypracování:

1. Pro vlastní potřebu zpracujte rešerši literatury, která se vztahuje k tématu BP.
2. V úvodu bakalářské práce zařadit krátký obecný exkurs k otázkám vývoje podílu SBS na ochraně veřejného pořádku (zejména právní aspekty – legislativa upravující činnosti SBS při jeho ochraně).
3. Vymezení fenoménu divácké násilí a jeho příčin, etapy.
4. Definovat psychologické aspekty diváckého násilí faktory, které ovlivňují masové chování, davové jevy (využití obecné a forenzní psychologie).

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. BRABEC, F. a kol.: Soukromé detektivní služby. Eurounion, Praha 1995.
2. BRABEC, F. a kol.: Ochrana bezpečnosti podniku. Eurounion, Praha 1996.
3. FOOT, M., HOOK, C.: Personalistika. Computer Press, Praha 2002.
4. KRAJNÍK, V. et. al.: Kriminalistika. Akadémia PZ, Bratislava 2002.
5. KRAJNÍK, V., STRAUS, J. et. al. : Kriminalistická taktika. Akadémia PZ, Bratislava 2002.
6. KUBOVÁ, E.: Latentní kriminalita a její výzkum ve světě. Kriminalistika č. 4/1991, Praha 1991.
7. KUČHTA, J.: Kriminologie I., II. část. Masarykova univerzita, Brno 1993.
8. MACEK, P., NOVÁK, F.: Soukromé bezpečnostní služby. Policejní akademie, Praha 1997.
9. zákon č. 40/1964 Sb., v platném znění občanský zákoník
10. zákon č. 140, 141/1961 Sb., v platném znění trestní zákon, trestní řád
11. zákon č. 200/1990 Sb., v platném znění, přestupkový zákon
12. zákon č. 253/2008 Sb., o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
13. zákon č. 262/2006 Sb., v platném znění – zákoník práce

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Stanislav Zelinka
Ústav elektrotechniky a měření

Datum zadání bakalářské práce:

20. února 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

20. května 2009

Ve Zlíně dne 20. února 2009

prof. Ing. Vladimír Vašek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Vojtěch Křesálek, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Negativní projevy diváckého násilí v České republice

Hanousek Petr

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta aplikované informatiky

Negativní projevy diváků při sledování sportovního dění jsou fenoménem dnešní doby, ale jejich kořeny sahají až do dalekého starověku. Snaha o usměrnění problematického chování hráčů a diváků se začala objevovat ve 14. století v Anglii, kam spadá historie v té době nejrozšířenější a nejpopulárnější míčové hry, nazývané foot-ball.

V 19. století se stal fotbal mírnější díky industrializaci a urbanizaci. I přes moderní podobu fotbalu v 19. století nebyla utkání bez násilných projevů. Znaky fotbalového násilí se do ostatních evropských zemí z Anglie rozšířily v průběhu 70. let. Problémoví diváci sportovních utkání se začali označovat jako hooligans nebo-li „chuligáni“. I v České republice se vytvořila homogenní subkultura fotbalových chuligánů. K nárůstu konfliktů s návštěvníky fotbalových utkání a vzrůstající vulgarita v hledištích je v ČR popisována od 80. let 20. století. K největšímu zlomu došlo po listopadu roku 1989, kdy vzrůstala agresivita a sebevědomí chuligánů. Je velmi důležité odlišit fotbalové chuligány od osob sledujících fotbalový zápas podle kritérií, která byla stanovena na základě četných studií. Fotbalové násilí se odehrává nejen na stadionech, ale i mimo nich. Výzkumem této problematiky se zabývali a stále zabývají sociální psychologové a sociologové celého světa.

Tato bakalářská práce přináší nástin problematiky násilného chování diváků při sportovních utkáních a zhodnocení stavu problematiky v současnosti. Většina zemí má v současné době speciální legislativní úpravu pro pořádání fotbalových utkání a zabránění výtržnostem s nimi souvisejících. Díky vzrůstajícím bezpečnostním opatřením jsou násilné projevy minimalizovány.

Klíčová slova: fotbaloví chuligáni, divácké násilí, rasismus, kotel, extremismus, subkultura

Negative manifestation of spectator violence in the Czech republic

Hanousek Petr

Tomas Bata University in Zlín

Faculty of Applied Informatics

Nowadays phenomenon is negative manifestation of spectators during watching of sport actions, but roots touch as late as to far antiquity. Effort to direct problematic behaviour of players and spectators began to discover in England in 14th century, where is the history of the most widespread and the most popular ball game called football.

Football became milder due to industrialization and urbanization in 19th century. Matches were not without violent manifestation despite its modern football in this century. Signs of football violence spread to others European countries in course of the 70's. Problematic spectators of sport matches began to sign as hooligans. Homogeneous subculture of football hooligans was created in Czech republic too. Increasing of conflicts with visitors and growing vulgarity in arenas are described in Czech republic during the 80's. The biggest break gets in November of 1989, when aggression and confidence of hooligans rise up. The most important is distinguishing of football hooligans from persons only watching football matches. Football violence takes place in stadium but beyond it too. Psychologists and sociologists of all a world occupied by research of this phenomenon.

This thesis bring outline of this problem area of violent behaviour of spectators during sport matches and evaluate state nowadays. Nowadays majority of countries have got special legislative for arrange of football matches and prevent disturbance in relation with it. Violent manifestations are minimum thanks to rising up safety measures.

Key words: football hooligans, spectator violence, racism, extremism, subculture

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych rád poděkoval PhDr. Mgr. Bc. Stanislavu Zelinkovi za odbornou pomoc a poskytnuté informace, které mi pomohly při vypracování této bakalářské práce.

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

.....
podpis diplomanta

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 CÍL PRÁCE	9
2 LITERÁRNÍ PŘEHLED	10
2.1 FOTBALOVÉ CHULIGÁNSTVÍ.....	10
2.1.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA	10
2.1.2 HISTORIE A VÝVOJ.....	11
2.1.3 VYMEZENÍ POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S DANÝM TÉMATEM.....	15
2.1.4 ROZLIŠENÍ POZOROVATELE FOTBALOVÉHO UTKÁNÍ	18
2.1.5 TYPOLOGIE.....	22
2.1.6 PŘÍČINY A ROZBOR DIVÁCKÉHO NÁSILÍ	23
2.2 FOTBALOVÉ CHULIGÁNSTVÍ V ČR.....	24
2.2.1 VZNIK A VÝVOJ FOTBALOVÉHO CHULIGÁNSTVÍ V ČR	25
2.2.2 PŘEHLED CHULIGÁNSKÝCH SKUPIN V ČR.....	27
II. PRAKTICKÁ ČÁST	31
3 ŘEŠENÍ BEZPEČNOSTI NA SPORTOVNÍCH UTKÁNÍCH	31
3.1 PODÍL SBS NA OCHRANĚ VEŘEJNÉHO POŘÁDKU	31
3.2 MANUÁL PRO FOTBALOVÉ KLUBY	32
3.2.1 POSTAVENÍ ČLENŮ POŘADATELSKÉ SLUŽBY	32
3.2.2 VSTUP DIVÁKŮ NA STADION	36
3.2.3 ZPRACOVÁNÍ OSOBNÍCH ÚDAJŮ	38
3.2.4 BEZPEČNOSTNÍ STANDARDY INFRASTRUKTURY FOTBALOVÝCH STADIONŮ	41
3.2.5 PREVENTIVNÍ AKTIVITY.....	42
4 LEGISLATIVA VZTAHUJÍCÍ SE K DANÉMU TÉMATU A POSOUZENÍ JEJÍ ÚČINNOSTI	44
4.1 LEGISLATIVNÍ OPATŘENÍ.....	44
4.2 AKTIVITY ČR, FOTBALOVÝCH KLUBŮ A PROTICHULIGÁNSKÝCH SKUPIN	45
4.3 POSOUZENÍ ÚČINNOSTI OPATŘENÍ.....	46
ZÁVĚR.....	47
PŘÍLOHY	50
SEZNAM ZKRATEK	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:.....	57

ÚVOD

Kořeny diváckého násilí můžeme najít již ve starověku, kdy se při sportovních hrách odehrávaly násilnosti. V Římě byl nadměrný hluk součástí skupinových her. Do konce 13. století bylo násilí při sportovních hrách stále běžnou součástí. Ze 14. století existují údaje o usměrňování násilí při hrách a snaze mít kontrolu nad sportem. Negativní projevy při sportovních utkáních začaly od 60. let 19. století narůstat.

Pojem „diváckého násilí“ není přesně definován, ale většinou se pod něj zahrnuje násilné a agresivní chování diváků při sportovních utkáních. Násilí se odehrává přímo na stadionech, v jejich blízkém okolí nebo na trasách směřujících ke stadionu. Divácké násilí můžeme charakterizovat jako předem naplánované, opakující se masové násilí, které je realizováno ohraničenou skupinou osob. Pod tento pojem spadá nejen násilí, ale i mnoho dalších forem rizikového chování, jako jsou rasistické urážky, extremistické chování a používání extremistické symboliky. Divácké násilí snižuje bezpečnost hráčů, rozhodčích a ostatních diváků při sportovních utkáních.

S nejčastějšími a nejnebezpečnějšími násilnými projevy diváků se setkáváme při fotbalových utkáních a v menší míře při hokejových zápasech. Nadměrné násilnosti při fotbale jsou způsobeny velkou popularitou tohoto sportu. Fotbal je fenomén ovlivňující život velké části obyvatel na celém světě. Určitá část diváků přichází na fotbalový stadion zažít dobrodružství a vzrušení, proto úmyslně vyvolává střety s fanoušky opačného týmu a ničí zařízení stadionu. Násilí fotbalových diváků bylo pojmenováno jako fotbalové chuligánství. Z britských ostrovů přišla vlna fotbalového chuligánství do celého světa, zasáhla řadu evropských zemí. V současné době je v České republice fotbalové chuligánství na vzestupu.

Touto závažnou problematikou fotbalového chuligánství se zabývá evropská politika, která vytvořila různé právní normy a doporučení. Orgány řešící fotbalové chuligánství jsou např. Evropská unie (EU), UEFA, FIFA.

V České republice se zabývá násilím při sportovních utkáních Ministerstvo vnitra České republiky (MVČR), Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Českomoravský fotbalový svaz (ČMFS) a Český svaz ledního hokeje (ČSLH).

Jedním z významných prvků bezpečnosti při ochraně majetku a osob, prevence kriminality, zamezování škod a jiných škodlivých následků trestné činnosti jsou soukromé bezpečnostní služby. Bezpečnostní služby v dnešní době představují po policii a armádě třetí pilíř bezpečnostní komunity.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CÍL PRÁCE

Negativní projevy diváckého násilí jsou závažným problémem již řadu let. Cílem této bakalářské práce je objasnění problematiky, která se odehrává na stadionech a jiných místech sportovního dění. Ve své bakalářské práci, jsem se zaměřil na negativní projevy diváků při fotbalových zápasech. Vzhledem k tomu, že nadměrná část negativních projevů diváků při sportovních utkání souvisí právě s těmito zápasy a dále proto, že jsem měl možnost být při několika fotbalových zápasech a mohl pozorovat osobně fotbalové diváky rozlišených do jednotlivých skupin a při prvoligových utkáních být součástí kotlů různých klubů.

Hlavní cíle předložené bakalářské práce byly následující:

- ✓ Obecná charakteristika fotbalového chuligánství
- ✓ Historie a vývoj fotbalového chuligánství ve světě a v ČR
- ✓ Typologie, příčiny a rozbor fotbalového chuligánství
- ✓ Bezpečnostní opatření při sportovních utkáních a posouzení jejich účinnosti

2 LITERÁRNÍ PŘEHLED

Většina diváků přichází do hlediště, aby svůj tým podpořila zejména povzbuzováním a fanděním. Převážná část diváků skutečně věří tomu, že mohou ovlivnit výsledek zápasu. Povzbuzování diváků vyjadřuje jejich aktuální vztah ke sportovcům, mohou působit pozitivními nebo negativními reakcemi. Vliv přítomností diváků na výsledek sportovního výkonu je ověřen výzkumem, jehož výsledky vyplývají z dlouhodobého sledování. Divácký vliv dokáže buď zintenzívnit a zkvalitnit výkon sportovců nebo i na druhou stranu tento výkon zhoršit, podle toho, jestli jsou projevy kladné nebo záporné.

Zejména negativním reakcím fanoušků, např. záporné pokřiky, pískání a posměšky, se přikládá velký význam, jelikož vedou k vyvolání negativního psychického napětí, které zapříčiňuje snížení výkonnosti sportovců. Negativním projevům podléhají zejména mladší hráči s menšími zkušenostmi. Nadměrná pozitivní divácká podpora může navodit velký pocit zodpovědnosti, který může působit na sportovce rovněž negativně. Fanoušci ovlivňují výkon sportovců již svou přítomností na tribunách pomocí atmosféry, kterou vytvářejí. Zcela odlišná je hra před tribunami bez diváků, naopak před plným povzbuzujícím hledištěm a nebo plným hledištěm nenávisti, provokací a bitek. Extrémní forma nenávisti, provokací a bitek, která se projevuje zejména při fotbalových a hokejových utkáních, se nejběžněji nazývá chuligánství [12], [18].

2.1 FOTBALOVÉ CHULIGÁNSTVÍ

2.1.1 Obecná charakteristika

Od 60. let 20. století začaly přibývat negativní projevy části sportovního publika, které se staly cílem zájmu médií. Fotbalové chuligánství je spjato s Britskými ostrovy, proto bývá velmi často označováno jako britská nemoc. Z Britských ostrovů se po deseti letech tento fenomén, též označován jako hooligans, rozšířil do západní a východní

Evropy. S fotbalovým chuligánstvím se také setkáváme v severní Africe a ve Střední a Jižní Americe, nejméně se projevuje v USA. Pojmenování Hooligan vzniklo v 19. století v Londýně podle Irské imigrantské rodiny Hooliganů, která terorizovala občany Londýna. Pojem se později začal používat pro všeobecný popis různého kriminálního či výtržnického chování [25].

Carnibella (1996) ve své knize uvádí, že nový fenomén vyvolal zájem sociálních vědců nejrůznějších oborů, kteří se snažili dramatickou situaci na fotbalových stadionech i mimo ně popsat a vysvětlit.

Jako první se touto problematikou začali zabývat britští sociální psychologové a sociologové. Hlavní výzkumná a teoretická východiska fotbalového chuligánství se od konce 60. let 20. století vytvářela díky sociologickým, psychologickým a antropologickým výzkumům Iana Taylora, Johna Clarka, Stuarta Halla, Petera Marshema, Johna Williamse a jeho kolegů, Gary Armstronga, Richarda Giulianottiho a dalších. Akademický výzkum se odehrává v Sir Norman Chester Centre for Football Research při katedře sociologie na University of Leicester. Postupem času se začaly výzkumem chuligánství zabývat i další země, např. Německo a Česká republika. V naší republice se tímto problémem jako první začal zabývat Pavel Slepíčka.

Rozlišení fotbalového chuligánství je velmi obtížné, protože nabývá různých forem a doposud nebyla stanovena hranice mezi normálním a nenormálním chováním, při fotbalových utkáních, proto je těžké některé excesy zařadit. Fotbalové násilí můžeme rozdělit na odehrávající se na fotbalových stadionech a na odehrávající se mimo stadion. V minulosti docházelo ke střetům a bitkám na stadionech. V dnešní době označujeme fotbalovým chuligánstvím bitky, násilnosti atd., bez ohledu na místo střetu jednotlivých chuligánských skupin souvisejících s fotbalovým zápasem.

2.1.2 Historie a vývoj

Již ve starověku se odehrávaly násilnosti při sledování sportovních her. V roce 532 bylo popsané řádění římských vozatajských fanoušků, které mělo za následek 30 000

lidských životů. Projevem těchto nepokojů bylo žhářství, napadání jednotlivých skupin fanoušků či Židů. Můžeme tedy konstatovat, že má historii již několik stovek let.

V Římě se skupinové hry nazývaly *sfaïromachia*, projevovaly se hlučným zápasem o míč. Hra *harpaston* (*harpastos* – uloupený) byla nejoblíbenější a v mnoha směrech se podobala dnešnímu fotbalu.

Nejrozšířenější a nejoblíbenější hra při popisování anglických míčových her byla hra *foot-ball* při níž byl míč kopán nohou [14]. Historie této hry spadá do dějin Anglie. Vznik je opředen několika hypotézami. V jedné z nich přivezli do Anglie fotbal římsí vojáci, pro které byly fyzické aktivity a tendence ke sportovním akcím typické. V jedné z dalších hypotéz přivezli fotbal do Anglie Vikingové. Po vylodění na anglickém pobřeží vyplnili zemi a zabili spousty tamějších obyvatel, kterým uřezali hlavy a při návratu na své lodě s nimi hráli fotbal [19]. Ve Francii existují zprávy o fotbale již z 12. století. Ve stejném století se fotbal objevoval v anglických městech [14].

V kopané hrál balon vedlejší roli, protože neřízenými boji si mladí jedinci z blízkých vesnic a měst vyřizovali účty. Fotbal existoval i v jiných místech Evropy. V Německu se nazýval *Knappen*, v Itálii *Calcio*. Kořeny moderní kopané spadají do starověkých anglických tradic, při kterých se ve velkém pil alkohol a ve většině případů skončily vážnými až smrtelnými zraněními. Pro lid ve 13. stol. nebylo na těchto krveprolitích nic divného.

Sommer (2003) uvádí, že není zcela jasné kolik hráčů proti sobě nastupovalo. V jedné ze zpráv ze 14. stol. se mluví o dvaceti čtyřech aktérech na každé straně, ale mohlo to být i jinak. Fotbalový zápas neměl žádná vymezená pravidla, docházelo proto často k projevům diváckého násilí a účastnickým střetům. Byla to v podstatě neúprosná rvačka o míč, při které bylo vše dovoleno. Anglický král Edward II v roce 1313 zakázal pořádání fotbalových zápasů, protože hráči způsobovali velký hluk, který připomínal hon tlupy čertů za velkým míčem [14].

Od začátku 14. stol. se objevovaly první snahy o usměrnění násilné hry. V následujícím století bylo nespočet pokusů získat nad sportem kontrolu nebo ho přímo zakázat. Opakované zákazy fotbalu nám ukazují na velkou popularitu této hry, ale také na problematiku chování hráčů a diváků. Opakované zákazy se týkaly například měst

Leicestru, Perthu, Londýně a Manchesteru. V místě vzniku fotbalu - Anglii byla kopaná považována za hrubou hru pro nižší společenské vrstvy [18].

Olivová (1979) uvádí, že lidový fotbal byl nejnebezpečnější formou lidové hry vůbec. Z tohoto důvodu byl pronásledován a zakazován zcela systematicky.

Výsledkem urbanizace a industrializace se v 19. stol stal fotbal mírnějším. Od původně nekontrolovatelného boje v nevymezeném prostoru se stala postupem času hrou moderní, která měla pevně stanovená pravidla, odehrávající se na malých arénách uvnitř měst. Fotbalová asociace (Association Football) založena 1863 dala kopané pravidla a díky tomu se stal fotbal oblíbený mezi obyčejnými lidmi a nebyl už jen výsadou studentů, jak tomu bylo v dřívější době [15], [17]. Na přelomu 19. a 20. století se hra s pevnými pravidly exportovala na kontinent Evropy a bylo to také období , kdy fotbal hraje důležitou roli při politickém soupeření. I přes nová pevná pravidla se nepodařilo odstranit násilné incidenty. Carnibella (1996) uvádí, že nepokoje, násilí, útoky, vandalismus a konflikty se staly vzorcem chování na fotbalových zápasech přibližně od 70. let 19. století.

Anglická fotbalová liga byla založena v roce 1888. Na konci 19. století definitivně vzrostl zájem o kopanou. I přes zájem o finálové utkání anglické fotbalové asociace (FA Cup) se již v roce 1885 na finále mezi Aston Villou a Prestonem přišlo podívat 27 000 diváků. S přibývajícimi roky se návštěvnost zvyšovala a v roce 1893 shlédlo utkání 45 000 diváků a průměr se v následujících letech zvýšil na 85 000 diváků.

I přes moderní podobu fotbalu nebyla utkání bez násilných projevů. V letech 1895-1897 proto anglická fotbalová asociace uzavřela 21 hřišť a 23 klubů obdrželo napomenutí pro špatné chování. Především v lokálních derby zápasech fanoušci domácího týmu napadali rozhodčí, hráče a fanoušky hostujícího týmu a vyhledávali je v ulicích. Nadbytek informací o útocích na hráče nebo rozhodčí je v kontrastu s nedostatečnými zprávami o násilí mezi fanoušky. Nedostatečné zprávy nám neukazují na nepřítomnost těchto nepokojů, ale spíše shovívavost vůči dosavadnímu násilí, které nebylo spojeno přímo s hrou [12], [26].

V období mezi dvěma světovými válkami došlo k poklesu těchto davových násilností a výtržností [26]. Fotbalová utkání začaly navštěvovat v daleko větší míře ženy, dokonce i s dětmi. I přes pokles násilností se jednotlivé incidenty objevovaly i nadále.

Jednotlivé incidenty, při kterých létaly vzduchem lahve a násilníci používali tyče ze železa, byly popisovány jako případy horkých hlav – hod heade. Ke konci 60. let se toto chování popisovalo jako „zvířecí“, „barbarské“ [12].

Anglie si v 50. letech vydobyla silnou pozici v mezinárodní kopané a získala mnoho triumfů. Z anglické mládeže dělnického původu se rekrutovali zástupci mnoha proudů a subkultur podílejících se na vzniku fotbalového chuligánství. Anglická mládež byla označována jako „rozzlobení mladí lidé“ . Jednou z prvních subkultur mládeže, vzniklých na konci 50. let, byli tzv. Teddy boys, kteří byli zapleteni do mnoha výtržností, vpádů na hrací plochy a bitek s jinými fanoušky. Ale chyběla jim organizovanost a strukturovanost chuligánských skupin, proto se nedá toto násilné chování nazývat fotbalovým chuligánstvím. Od 60. let jsou některé reakce publika promyšlené a často končí střety mezi jednotlivými skupinami fanoušků. Chování fotbalových fanoušků se výrazně změnilo v jejich povzbuzování. Měli pečlivě secvičené vlny, zpěvy, hesla nebo slogany. Začali společně vyjíždět za svým týmem na soupeřovo hřiště.

Do ostatních evropských zemí se znaky fotbalového násilí z Anglie rozšířily v průběhu 70. let. Pro britský styl fotbalového chuligánství se stalo typické konzumování velkého množství alkoholu, projevy nacionalismu, rasismu a xenofobie. Výjezdy anglických fanoušků na kontinent Evropy v 70. a 80. letech byly obvykle provázeny bezpečnostním opatřením. Fotbalové chuligánství v Anglii dosáhlo svého útlumu v roce 1985 po tragických událostech v Bruselu, kdy opilí chuligáni z Velké Británie napadli italské fanoušky Juventusu Turín kameny. Italští fanoušci v následné panice prolomili ochranou zeď. Celkem přišlo o život 42 lidí a 250 jich bylo zraněno.

V Itálii, Španělsku, Dánsku a dalších se subkultura fanoušků vyvinula na méně násilnou úroveň než tomu bylo v 80. letech v Anglii. Každý národ má své specifické vlastnosti fotbalového fandovství a násilností. Angličtí hooligans jsou však i průkopníky diváckého násilí na mezinárodní úrovni. V ostatních zemích se excesy projevují jen mezi rivaly klubů v dané zemi v rámci fotbalové ligy. Ne však při reprezentačních utkáních.

Italští fanoušci nazývaní Tifosi a radikální skupina Ultra, dávají přednost vizuální formě fandovství a co nejlepšího zviditelnění svého „kotle“, ale násilností se zcela nevyhýbají [1], [23].

Beyer (2002) uvádí, že dánští hooligans a fandové ze Skotska Tartan Army jsou považováni za opak britských příznivců. Účastní se ve velkém počtu, holdují alkoholu, jsou hluční, ale nevyvolávají násilné střety, pouze mírumilovně až karnevalově fandí.

Fanoušci z Itálie, Řecka, Turecka, Polska, Skotska, Chorvatska, Španělska, Francie, Ruska, Holandska a Německa patří v posledních letech mezi velmi problematické. Používají při incidentech nože, tyče, zápalné lahve. Řádění těchto radikálních fanoušků má za následek i ztráty lidských životů.

2.1.3 Vymezení pojmů souvisejících s daným tématem

Násilí :

„ Záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob“. Z pohledu sociologie sportu vyjadřuje užití nepřiměřené fyzické síly, která může být možným zdrojem či příčinou ublížení na zdraví nebo ničení [17].

Agrese :

Z psychologicko – sociologického pojetí je agrese chování, vědomě a záměrně ubližující, násilně omezující svobodu a poškozující jiné osoby nebo věci. Může být dvojího typu a to fyzická či verbální, která vzniká v afektu, nebo se může jednat o agresi instrumentální.

Agresivita :

Sklon útočného jednání, transformující se do různých podob je buď fyzická, verbální nebo skrytá. Chování je založeno na záměru ovládat, řídit či zranit jinou osobu. Dále se používá zastrašování, které zneužívá slova, gesta, nebo činy, které hrozí použitím násilí nebo agrese.

Hostilita :

Dle Sekota (2006) vyjadřuje trvalou tendenci nepřátelsky myslet a nepřátelsky jednat až k hranici agrese.

Dav :

Je větší počet osob bez ohledu na jejich národnost, povolání nebo pohlaví a bez ohledu na náhodu, která je svedla dohromady. Přítomnost davu má vliv na chování jednotlivců (tzv. davové chování), silně se zde projevuje princip nápodoby.

Subkultura :

Tohoto pojmu se obecně používá pro podmnožinu kultury, která vznikla nevědomky nebo spontánně. Ale také může znamenat subkulturu, která vědomě pěstuje sama sebe. Má tendenci se vůči svému okolí vymezovat a vyvíjet na něj tlak. Je to osobitá menšinová kultura v rámci kultury většinové, mezi kterými často dochází k pnutí, občas k vyústění konfliktu.

Kriminologie :

Věda o trestných činech, pachatelích, trestních řízeních a trestech. Je to věda empirická, multidisciplinární, víceoborová. Kriminologie se dělí na vědeckou, která se soustředí na uspořádání společenských strategií a dohlíží na optimální kontrolu kriminality, a na praktickou, která aplikuje normy právních předpisů ve sféře týkající se kriminality. Jde hlavně o normy trestního práva.

Psychologie :

Obor zabývající se lidským chováním, duševními projevy a tělesným prožíváním, včetně jejich vztahů a vzájemných interakcí.

Psychologie kultury :

Vztahy a determinace mezi kulturou a psychologií osoby, které v daném kulturním prostředí žijí.

Kotel :

Je místo na fotbalovém stadionu, kde se scházejí radikální příznivci klubu, kteří se považují za hooligans či ultras. Kotel se odlišuje od ostatních fanoušků svým oblečením, dynamikou skandování, vyvěšováním vlajek. V kotli bývá velmi bouřlivá atmosféra směřující k varu. V Anglii se toto místo nazývá „end“, ve Francii „kop“, v Nizozemí „side“ a v Polsku „mlyn“ [1]. Mnohdy je kotel nejpestřejším a nejhezčím místem z celého stadionu.

Hooligans „chuligáni“ :

Označení pro radikální (především fotbalové) fanoušky, kteří se organizují za účely střetů s fanoušky ostatních fotbalových klubů. Vytvářejí skupiny, které fungují na principu pouličního gangu.

Ultras :

Často jsou za hooligans označováni i členové tzv. „ultras“ skupin, kteří často nemají s násilím na i mimo stadiony nic společného a starají se pouze o fanouškovské choreografie během zápasu. Propojenost ultras a hooligans skupin jednotlivých klubů je pokaždé jiná, někde se vzájemně prolíná, zatímco jinde mohou vůči sobě oba tábory vystupovat nevraživě. Ke zmatení těchto pojmů v českém prostředí přispívá i skutečnost, že některé skupiny chuligánů mají slovo *ultras* ve svém názvu.

Rasismus :

Teorie, jež tvrdí, že je odlišný vývoj různých lidských ras a etnik podmíněný geografickým rozložením, vymezuje schopnosti a vlastnosti jejich jednotlivých příslušníků. Tato teorie vede k rasovému oddělování a diskriminaci a ve výjimečných případech i k pokusům o vyhlazení nepřátelských skupin

2.1.4 Rozlišení pozorovatele fotbalového utkání

Fotbalové utkání sledují nejen fotbaloví chuligáni, ale i další diváci. Je velmi důležité odlišit fotbalové chuligány od osob sledujících fotbalový zápas. Je možné takto sledovat tři velké skupiny. Podrobné rozlišení fotbalových diváků, fanoušků a fotbalových chuligánů je v tabulce č. 1. a č. 2.

Fotbaloví diváci :

Jsou to pasivní pozorovatelé, které neovládá týmová rivalita, na utkání pohlíží zcela neutrálně a hodnotí zejména silný prožitek ze sledování sportovního utkání. Většinou sledují i jiné sportovní hry. Diváci zpravidla neupřednostňují jediný klub, nenosí klubové barvy a s klubem se neztotožňují. Jejich hodnocení zápasu je objektivní na rozdíl od následujících dvou skupin. Fotbalový divák sleduje často utkání pasivně prostřednictvím médií. V této skupině není přítomnost násilného chování a rasismu. Fotbalový divák se může postupem času proměnit na fotbalového fanouška.

Fotbalový fanoušek :

Fanoušek je spjat s jedním konkrétním klubem. Očekává výhru svého klubu. Reaguje podrážděně na nepotrestaný faul vlastního hráče. Příslušnost k danému klubu charakterizuje fanoušky oblečené do klubových dresů, šál, kšiltovek, triček, vlajek atd. Fandovství probíhá za určité rivality proti fanouškům soupeře. Fanoušci se dělí na „MY“ a „ONI“.

Fotbaloví chuligáni (Hooligans):

Jsou to většinou skupiny tvořené mladými, bojechtivými „příznivci“. Tito chuligáni přicházejí na fotbalový stadion a do jeho okolí s jediným cílem, vyvolat bitku, konflikt s podobnými skupinami ze soupeřova týmu. Skupiny fotbalových chuligánů mají své názvy, kterými se liší od jiných organizovaných, ale i neorganizovaných skupin. Svoji příslušnost ke skupinám zdůrazňují např. streetwearovým oblečením odlišných značek, vlajek, motivů, které jsou typické pro určitou chuligánskou skupinu. Na stadionech jsme

svědky i rasistických projevů chuligánů. Výjimečně je fotbalové chuligánství spojeno s organizovaným zločinem [12]. V posledních letech se začíná objevovat specifická skupina, nazývaná ultras. Není zde zcela přesné odlišení od fanoušků ani chuligánů. Ultra začaly vznikat nejdříve jako fankluby podílející se na bouřlivé atmosféře při fotbalových utkáních. Každá země má rozdílné ultras skupiny. Některé skupiny organizuje klub či svaz a například v Dánsku je pro ně typické karnevalové fandění. Na druhou stranu, jako například v Itálii, se fotbalové chuligánství vyskytuje v rámci těchto uskupení [20].

Tabulka č. 1: Rozlišení sportovních diváků, fanoušků a chuligánů

Kritérium	Sportovní diváci	Sportovní Fanoušci	Hooligans
Stabilita skupiny	<i>nízká</i>	<i>vysoká</i>	<i>vysoká</i>
Integrace skupiny	<i>nízká</i>	<i>vysoká</i>	<i>vysoká</i>
Koheze	<i>nízká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Atraktivnost skupiny	<i>nížší</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Stálost skupiny	<i>nízká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Autonomie skupiny	<i>nízká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Velikost skupiny	<i>velká</i>	<i>střední</i>	<i>malá</i>
Míra intimity skupiny	<i>nízká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Propustnost skupiny	<i>vysoká</i>	<i>střední</i>	<i>nízká</i>
Homogenita/heterogenita	<i>heterogenní</i>	<i>homogenní</i>	<i>homogenní</i>

Tabulka č. 2: Rozlišení sportovních diváků, fanoušků, chuligánů – pokračování

Kritérium	Sportovní diváci	Sportovní Fanoušci	Hooligans
Orientace skupiny	<i>nízká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Hodnotová orientace	<i>nízká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Míra uspokojení	<i>nízká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Stupeň libosti	<i>nízký</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Míra kontroly	<i>nízká</i>	<i>střední</i>	<i>vysoká</i>
Násilné chování	<i>nízké</i>	<i>nízké</i>	<i>vysoká</i>
Projevy nacionalismu	<i>nízké</i>	<i>vysoké</i>	<i>vysoká</i>
Projevy xenofobie a rasismu	<i>neexistence</i>	<i>vyjimečně</i>	<i>časté</i>
Stupeň ideologie skupiny	<i>neexistence</i>	<i>neexistence</i>	<i>vysoká</i>
Hodnocení zápasů	<i>objektivní</i>	<i>subjektivní</i>	<i>subjektivní</i>
Klubismus	<i>nízký</i>	<i>vysoký</i>	<i>nízké</i>

2.1.5 Typologie

Fotbalové chuligánství můžeme rozdělit podle toho, jak se chuligáni chovají, podle sociální role a na jaké objekty útočí.

Mezi nejčastější projevy fotbalových chuligánů patří :

- ✓ vniknutí na hrací plochu
- ✓ házení předmětů na hráče a rozhodčí
- ✓ výtržnost, napadání policie nebo pořadatelské služby
- ✓ vandalismus (rozbíjení vybavení stadionu)
- ✓ verbální a fyzické násilí vůči chuligánským skupinám, divákům a fanouškům soupeřova týmu, vůči hráčům vlastního a soupeřova týmu, rozhodčím, pořadatelům, policii, představenstvu fotbalového klubu.

Dále se v rámci fotbalového chuligánství může jednat o časté sjednané i neplánované násilné střety chuligánských tlup na místech, jako jsou parkoviště, parky a ulice v okolí stadionů, nádraží a dále přepady hospod a klubů, které jsou známými základnami nepřátelských chuligánů, napadání dopravních prostředků, ničení dopravních prostředků při „výjezdech“ se svým klubem, násilné napadání a házení věcí na policejní kordony v okolí stadionů, rabování obchodů (zvláště na benzinových pumpách) při výjezdech.

Výzbroj chuligánských gangů sahá od „pěstí“ přes boxery, baseballové pálky či nože až po (ve výjimečných případech) střelné zbraně.

Hledisko věkové struktury upozorňuje na vnitřně funkčně diferencované skupiny v rozmezí zhruba 10-30 let, když skutečně vysoce společensky nebezpečnými jsou jedinci tvořící tzv. tvrdé jádro (hardcore) [12], [17].

2.1.6 Příčiny a rozbor diváckého násilí

Fotbalové utkání vyvolává u diváků silně emocionálně zbarvené prožitky, které jsou vyvolány různými vnějšími či vnitřními podměty. Podstatným znakem emocí je libost (radost diváků ze vstřeleného gólu) nebo nelibost (nenávistné pokřiky na fanoušky soupeře). Odlišné emoční prožitky jsou u fanouška, který se ztotožňuje s družstvem, oproti divákovi, který nefandí nikomu a nezáleží mu na výsledku zápasu. Velmi důležitým faktorem při projevech fanouška je jeho osobnost a jeho aktuální psychický stav, se kterým divák přichází do hlediště. Mezi nejčastější příčiny negativních reakcí a projevů pramení ze špatné úrovně sportovního výkonu, rozhodčí „potencionálně nakloněný“ soupeřovu družstvu, nečistý způsob boje.

Divácké reakce jsou ovlivňovány z několika zdrojů. K nejvýznamnějším patří subjektivní emoční prožitek, ztotožňování a nápodoba sportovce i chování druhých diváků a davové jednání, které ovlivňují jedince. V některých případech má ztotožňování pozitivní dopad a vede např. k odreagování fanoušků.

Intenzita emočního prožitku se zvyšuje s počtem stejně zaměřených fanoušků, kteří reagují skandováním, negativními pokřiky a vedou ke sjednocení dané skupiny, směřující k pozitivnímu odreagování nebo k agresivním reakcím zaměřeným proti jiným fanouškům, hráčům soupeře, rozhodčímu a i k ničení zařízení stadionu. Konflikt dvou fanoušků nebo jednoho fanouška se skupinou tak velmi často působením hlediště přerůstá do konfliktů dvou nebo více diváckých skupin.

Příčinou konfliktů bývají nejčastěji různé představy, názory, postoje, pokřiky, které jsou pro jednoho humorné a pro druhého naopak. Postoj každého diváka má určitý průběh. Stupňující se od výrazně negativního přes neutrální, až k výrazně pozitivnímu. Extrémní postoje se vyskytují pravděpodobně daleko více u fotbalových a hokejových diváků, než u diváků sledujících atletická klání. Na změny diváckého postoje má výrazný vliv okolí, které ho obklopuje. Racionální argumenty jsou potlačeny emocemi a názory expertů, kteří by chtěli v takové skupině změnit postoje jsou potlačeny míněním většiny v divácké skupině. Divák si přináší do hlediště své postoje a vnímá především takové faktory, vůči nimž má vzájemně propojené postoje. Divák upřednostňující projevy

negativního diváckého násilí získá uspokojení, účastní-li se nebo vyprovokuje-li agresivní akci v hledišti.

Důležitou roli v konfliktech hrají předsudky. Předsudky jsou nepřátelské postoje vůči jedincům, náležících k jiné skupině fanoušků. Předsudky jsou živnou půdou pro vznik konfliktů vyrůstajících do agresivních akcí. K dalším důležitým příčinám diváckého násilí patří rasistické projevy při fotbalových utkáních. Rasismus je založen na postoji a víře v existenci vyšších, tedy nadřazených a nižších, tedy méněcenných ras a zdůrazňování rasových znaků a rozdílů. V našich podmínkách bývají konfrontováni Romové, uprchlíci, Židé, menšiny, ale i majoritní společnost. Projevy rasismu na fotbalových stadionech jsou v současnosti jedním z největších a nejtypičtějších problémů fotbalových zápasů. V České republice se rasistické projevy objevují od počátku 90. let 20. století s nástupem prvních hráčů tmavé pleti. Na fotbalových stadionech se objevují i prvky antisemitismus, ale označené protilevicové skupiny za Židy nehodnotí skupinu, ale náboženství nebo rasové příslušnosti, ale pouze jako projev urážející vulgarity jiné chuligánské skupiny.

Zejména na fotbalových a hokejových utkáních hraje významnou roli při řešení konfliktních situacích alkohol. Lidé pod vlivem alkoholu vyvolávají daleko častěji konflikty. Opilí diváci jsou daleko agresivnější [18].

Chmelík (2001) uvádí, že rasově motivované útoky jsou prováděny ve třech základních formách:

- ✓ Slovní útoky
- ✓ Útoky proti fyzické integritě
- ✓ Mediálně

2.2 FOTBALOVÉ CHULIGÁNSTVÍ V ČR

I Česká republika je jedna z mnoha zemí, kterou zasáhlo fotbalové chuligánství. Utvořila se zde jako v jiných zemích homogenní subkultura fotbalových chuligánů. Charakteristika českého fotbalového chuligánství je poměrně obtížná a nelze

ho jednoznačně zařadit do kategorií a utvořit typologii, vzhledem k dynamickým procesům, které v něm probíhají. České chuligánské gangy stále hledají pevná pravidla a v mnoha případech zastupují roli fotbalových chuligánů gangy při hokejových klubech, což je způsobeno mimořádnou popularitou hokeje u nás.

V ČR je výzkum jednotlivých chuligánských skupin v počátcích. Můžeme rozeznat tři etapy, ale etapa třetí je na svém počátku. Pre – chuligánská je první z nich a trvala od počátku fotbalu v českých zemích do přelomu 19. a 20. století. Tato etapa je charakterizována neorganizovaným fotbalovým násilím, výtržnostmi a vandalstvím. Druhá etapa vznikla v druhé polovině 90. let, kdy vznikaly při několika klubech konsolidované gangy se specifickými názvy s cílenou činností stabilních skupin. Od roku 2001 dochází k výrazné politizaci a o rok či dva později dochází k propojení s některými militantními extremistickými organizacemi. V tomto období tedy začíná třetí etapa politizace a extremizace fotbalového chuligánství.

2.2.1 Vznik a vývoj fotbalového chuligánství v ČR

Slepička (1990) uvádí, že od počátku vývoje kopané na českém území bylo možné v hledištích fotbalových stadiónů slyšet konkrétní až vulgární kritiku rozhodčích, hráčů, či pořadatelské služby. Dále nadávky na příznivce soupeře či bylo možné pozorovat drobné potyčky mezi diváky. Tyto incidenty však nebyly příliš závažné.

Projevy v ochozech sloužily k primitivnímu vymezení se vůči režimu po nástupu komunismu nebo k vulgární ventilaci projevů lokálního a regionálního patriotismu.

Od počátku 80. let 20. století docházelo k narůstání konfliktů s návštěvníky fotbalových utkání, v hledišti vzrůstala vulgarita a brutalita. V den utkání začaly doprovázet utkání průvody vlajkonošů Prahou, Brnem, Olomoucí a Ostravou. O jednom takovém předzápasovém pochodu příznivců Baníku Ostrava centrem Olomouce je uveřejněna reportáž v jednom z výtisků Rudého Práva z konce 80. let 20. století. Jinak problémy s fotbalovým chuligánstvím na československém území nebyly příliš medializovány, ale bezpečnostní složky je tvrdě postihovaly.

Bezpečnostní složky se intenzivněji začaly zabývat novým fenoménem po incidentu z června 1985, když příznivci Sparty způsobili několikatisícovou škodu zdemolováním rychlíku při návratu z utkání v Banské Bystrici. Přes intenzivní snahu potlačit fotbalové chuligánství se počet násilných incidentů v druhé polovině 80. let zvyšoval.

Největší výtržnosti způsobovali příznivci Baníku Ostrava a Sparty Praha, ale i Sigmy Olomouc, Zbrojovky Brno, Slovanu Bratislava. Střety se objevovaly i v nižších soutěžích. Čeští fotbaloví chuligáni se začali násilně projevat i při evropských utkáních, především s celky Maďarska a tehdejší NDR.

Polistopadová doba roku 1989 znamenala velkou změnu na vývoji fotbalového chuligánství obratem politického režimu. Narůstalo sebevědomí a agresivita u chuligánů. Nábory nových členů do hools- scény byly prováděny z dospívající generace. V 90. letech 20.století je i v České republice patrné vzájemné ovlivňování subkultur skinheads a fotbalových chuligánů. Silné postavení si postupně získali skinheads po proniknutí do spartánských, slavistických, brněnských, ostravských a libereckých kotlů v letech 1993-1995. Skinheadské subkultury v této době zažívaly „boom“, na českém území. Vzhledem k přítomnosti skinheadských subkultur docházelo k politizaci chuligánství. Skinheadské gangy skandovaly rasistická hesla, nadávky, hajlovaly a svými rasistickými projevy a neonacistickými prvky inspirovaly i násilníky a výtržníky, kteří nepatřili do těchto gangů. V 90. letech do svých písní zahrnovali chuligánskou tematiku i skinheadské hudební skupiny (např. Orlík). V tomto období se zvyšovala návštěvnost zápasů týmů na cizích hřištích. Organizovanost v kotlích byla daleko výraznější a narůstaly konflikty mimo stadiony a začaly se objevovat tiskopisy se zaměřením na mimodiváckou fotbalovou vrstvu např. ostravský Bazal, který baníkovci vydávají dodnes. Fotbalová utkání začali také navštěvovat lidé známí z anarchistických a antiglobalizačních demonstrací za účelem konfrontace s neonacisty. Se zvyšující agresivitou stoupaly další tragické události, některé skončily i úmrtím osob. Při chuligánských střetech dochází i ke zranění nevinných.

Od poloviny 90. let vznikají chuligánské gangy nesoucí stabilní názvy a složení. Prvním pojmenovaným gangem, který funguje i v současné době, je Brigádě Drapek z Lasičky (BDzL). Berserk Bohemians patří k nejvýznamnějšímu ultralevicovému gangu.

Antifašisticky zaměřeno je spousta gangů, nejznámější nese název Bohemians Tornado Boys.

Někdy jsou zápasy národní reprezentace doprovázeny střety mezi nepřátelskými skupinami chuligánů z různých měst, protože na úrovni národní reprezentace jednotná skupina chuligánů neexistuje. Vznikaly i chuligánské stránky, mezi nejznámější patří www.hooligans.cz.

Na fotbalových stadionech jsou v současnosti díky vzrůstajícím bezpečnostním opatřením střety minimalizovány, ale přesto jsou známy případy, při kterých dochází ke zdemolování zařízení stadionu a vzrůstají projevy násilností v ulicích. Největší bitky se odehrávají mimo stadiony. Některé střety jsou dopředu zorganizovány, ale vznikají i náhodně. V ČR zatím neexistuje výraznější propojení organizovaného zločinu s chuligánskou scénou. Incidents jsou také vedeny chuligány proti špatně hrajícím fotbalistům, špatným fotbalovým funkcionářům a vůči rozhodčím [12], [23].

Mezi nejčastější projevy fotbalových chuligánů na českých stadionech patří:

- ✓ „bučení„
- ✓ pokřiky „ banán patří opici„ na hráče tmavé pleti
- ✓ rasistické projevy „žid„, Jude Slavia
- ✓ hajlování
- ✓ rasistické symboly
- ✓ extremistické symboly
- ✓ házení předmětů na hrací plochu
- ✓ nápisy na transparentech
- ✓ zašifrovaný pozdrav „Heil Hitler“ do číslice osm(osmé písmeno v abecedě)

2.2.2 Přehled chuligánských skupin v ČR

V ČR v současnosti působí kolem 30 chuligánských skupin složených z několika desítek osob. Fotbaloví chuligáni v ČR se nejčastěji ztotožňují s postojem ultrapravicovým. Nejznámější ultrapravicový gang je brněnský Johnny Kentus Gang (JKG)

založený v roce 1999, kdy počet členů byl okolo 10 a postupně se rozrostl na 30-40 členů v rozmezí věku 18-35 let. Příznivci tohoto gangu se hlásí k white power skinheads [23].

Mezi nejznámější apolitickou skupinu chuligánů patří Pilsen Bois z Plzně, která vznikla také v roce 1999. Tato skupina se pohybuje i kolem hudební skupiny Pilsen Oiquell. Gang je tvořen patnácti jedinci ve věku 19-30 let. Ultrapravicovým gangem je dle Filipka a Feigla (2003) klub s levicovou orientací nesoucí název Berserk Bohemians. Neregistrovanou organizací sdružující radikální antifašisty patří AFA. Organizace vznikla roku 1996 a je propojena se zahraničními AFA organizacemi. Mezi hlavní úkoly této skupiny patří boj proti rasismu, xenofobii, fašismu, antisemitismu, bolševismu. Tabulka č. 3 a č. 4 nám ukazuje na velký počet gangů patřících k jednotlivým fotbalovým klubům.

Tabulka č. 3: Přehled chuligánských skupin v ČR

Název fotbalového klubu	Gangy	Tiskopisy
FC Brno	<i>Johny Kentus Gang</i> <i>Orthodox Fans Brno</i> <i>Torcida</i> <i>Ultras Brno</i>	Eagle Orthodox
České Budějovice	<i>Brigade Gauners</i>	Gauner
Hradec Králové	<i>Crime Boys</i> <i>Regiment Koniggratz</i>	United Vandals
TJ Klatovy	<i>Klatováci</i>	
Slovan Liberec	<i>Death Boys Slovan</i>	
FK Jablonec	<i>Corps Juniors</i>	Gablonz Supportes
Most	<i>BruX Vandals</i>	
Sigma Olomouc	<i>Hovada Zubr</i> <i>NS Commando</i> <i>Ultras Nové Sady</i> <i>Fanatic Fans</i> <i>Šternberk</i>	Dvě stránky
Slezký FC Opava	<i>Bulldog Corps</i>	Bulldog Corps
Baník Ostrava	<i>Apple Commando</i> <i>Chachar Boys</i> <i>Chachar Juniors</i> <i>Ultras Orlová</i> <i>Marienbaad</i> <i>Ultra</i> <i>Cheb Boys</i>	Chachar Boys

Tabulka č. 4: Přehled chuligánských skupin v ČR

Název fotbalového klubu	Gangy	Tiskopisy
Bohemians Praha	<i>Berserk</i> <i>Tornado Boys</i> <i>Banditos</i>	Lalášek
Slavia Praha	<i>Brigade '97</i> <i>Slavia Hooligans</i> <i>Slavia Youngsters</i> <i>Tlupa Toma Sojera</i>	Fanatik Time for You Výtržník
Sparta Praha	<i>Brigádě Drápek z Lasičky</i> <i>Red Pirates Sparta</i> <i>Frakce rudý úder</i>	Ultra Pirát Bezmozek Times
Viktoria Žižkov	<i>Ultras Viktoria</i> <i>Ultras Kladno</i>	
Viktorie Plzeň	<i>Blue- Red</i> <i>Wolves Pilsen</i> <i>Pilsen Fans</i> <i>Pilsen bOils</i> <i>Radikálové Plzeň</i>	Blue Red Wolves Plisen Pilsen fans Pilsen bOils informátor Alcoholools
FK Teplice	<i>Division Nord</i>	

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 ŘEŠENÍ BEZPEČNOSTI NA SPORTOVNÍCH UTKÁNÍCH

Již dlouhou dobu řeší naše společnost fanoušky, kteří jsou ale spíše výtržníky a o sport a zážitky, které zněj pramení jim vůbec nejde, ale spíše se zajímají o vybití své agresivity. Tito výtržníci musí být proto odděleni od ostatních bezproblémových fanoušků a na stadionech vznikají tzv. klece. Každé rizikové utkání související především s fotbalem a ledním hokejem vyžaduje nasazení policejních složek. Důležitá je přítomnost obecní policie, hasičů a zdravotníků a soukromých bezpečnostních služeb (SBS).

3.1 Podíl SBS na ochraně veřejného pořádku

Trh bezpečnostních služeb je v současné době v ČR výrazně zdeformovaný. Bezpečnostní firmy se, ve snaze získat zákazníka, předhánějí v nabízení služeb za co nejnižší ceny. Ty se tak v některých případech dostávají na úroveň, která není, při dodržení všech obecně závazných právních předpisů, reálná. Je to spirála smrti. Firmám, které řádně podnikají, konkurují firmy, které se za bezpečnostní služby pouze vydávají, které nejrůznějšími způsoby obcházejí platné právní předpisy (zejména pracovní právní) a které nedisponují ani zlomkem toho, co ve svých nabídkách deklarují. Státní kontrolní orgány nejsou schopny svými kontrolami tyto subjekty odhalit, natož eliminovat. Zákazníci pod vlivem nejrůznějších diskontních nabídek, upřednostňují nejnižší cenu, aniž by ji srovnávali s kvalitativním obsahem služby. Na jejich obhajobu nutno říci, že mnohdy ani nevědí, jak kvalitu bezpečnostní služby hodnotit [16].

Pro rozsah působení, objemy a komplexnost poskytovaných služeb, vysokou organizovanost, technologickou a technickou vybavenost, která mnohdy převyšuje vybavení policie, odbornost managementu a výkonného bezpečnostního personálu je tento obor hoden označení „Bezpečnostní průmysl“.

Zvláštnost oboru je však v očích nejširší veřejnosti předurčen do pozice jakési „soukromé policie“ a dnes jsou v podstatě vnímáni jako prvek vnitřní bezpečnosti státu.

Je však třeba si připomenout, že tyto služby nemohou nikdy nahrazovat veřejnoprávní bezpečnostní spory, ani jim konkurovat ve statutu, kompetencích pravomocích.

Přesto princip bezpečnosti, který je předmětem podnikání v bezpečnostním průmyslu, umožňuje hodnotit toto podnikání v celém kontextu souvislosti jako vysoce společensky prospěšnou činnost, která vede k zamezení nebo snížení ztrát v ekonomice soukromých i státních podniků, zvyšuje produktivitu práce, upevňuje pracovní kázeň zaměstnanců, odrazuje od páchaní trestné činnosti na chráněných objektech a má další efekty v oblasti situační prevence kriminality.

K ozdravení neutěšeného stavu na trhu bezpečnostních služeb by zcela jistě přispěla alespoň základní úprava jejich podmínek obecně závazným právním předpisem. Stávající trendy vývoje ve společnosti a vstup ČR do EU vyvolávají naději. Že tato úprava na sebe nenechá dlouho čekat. Již v současné době však existují normativní předpisy (byť nejsou obecně závazné), které mohou být vodítkem pro posuzování kvality bezpečnostních služeb. Těmito normativy jsou Směrnice České asociace pojišťoven, které v letech 2001 a 2002 vznikly ve spolupráci této asociace s Asociací SBS ČR. Jejich jednoznačným cílem je zvýšit úroveň bezpečnostních služeb v ČR [10], [11].

3.2 Manuál pro fotbalové kluby

Manuál, který vydalo ministerstvo vnitra, může napomoci tomu, aby se fotbalový zápas odehrál ve fotbalovém duchu, a zejména bez rušivých vlivů diváckého násilí. V tomto manuálu je možno nalézt několik oprávnění a doporučení pro Českomoravský fotbalový svaz a jednotlivé fotbalové kluby.

3.2.1 Postavení členů pořadatelské služby

Stávající právní úprava vybavuje člena pořadatelské služby vzhledem k povaze sportovního podniku dostatečnými pravomocemi k udržení pořádku a bezpečnosti na stadionu, pokud pomineme nejagresivnější případy organizovaného a plánovaného

diváckého násilí, jehož monitorování a potírání zůstává i nadále jedním z úkolů Policie České republiky.

Hlavní oprávnění pořadatele vychází zpravidla z návštěvního řádu, který mimo jiné stanoví pravidla chování fanoušků a důsledky porušení těchto pravidel.

Znamená to, vyvést fanouška pokud nějakým způsobem tyto pravidla porušuje. Existují však i situace, na které návštěvní řád nepamatuje. Situace, které vyvolávají u pořadatele obavu z razantního zákroku a podobně. Pro zvládnutí takových situací musíme použít pravidla obsažená v obecnějších normách. Takovým obecným pravidlem, na které pořadatel může v popsané situaci spoléhat, je jednak oprávnění každého omezit osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, je-li to nezbytné k zjištění její totožnosti, zamezení jejího útěku nebo zajištění důkazu (§76 odst. 2 tr. zákona). Takovou osobu je nutné buď neprodleně předat policejnímu orgánu nebo mu alespoň její zajištění neprodleně oznámit. Pro potřeby zákroků pořadatelské služby je využití tohoto obecného oprávnění velmi výhodné, neboť na rozdíl od běžného občana, který se v tváři tvář agresivnímu chování, na které není připraven, nedokáže rychle zorientovat a zpravidla takové oprávnění nevyužije, je správně sestavena pořadatelská služba, natolik fyzicky i technicky disponovaná a poučená, aby takové oprávnění plně využila ve prospěch plnění svěřených úkolů. Přistihne-li tedy pořadatelská služba problémové diváky při činnosti, která splňuje znaky trestného činu (rvačka, poškozování cizí věci, výtržnictví apod.), je bez dalšího varování oprávněna omezit takové osoby na svobodě a předat je Policii České republiky, aniž by se musela obávat toho, že překračuje pravomoci běžného pořadatele. Je samozřejmostí, že pořadatelská služba může být vzhledem k účelu svého zřízení k plnění takového oprávnění i patřičně vybavena (pouta, vhodná místnost pro zadržené osoby apod.) Určení hranice mezi přestupkem a trestným činem lze u jednotlivých typů trestných činů využít následující vodítka:

- ✓ majetkové trestné činy (orientačně hranice 5000Kč škody)
- ✓ násilné trestné činy (zranění způsobující 7denní pracovní neschopnost)

Vždy je třeba rozhodující subjektivní posouzení zasahujícího pořadatele. K využití oprávnění postačuje, když se pořadatel na základě vyhodnocení situace důvodně domnívá, že může jít o jednání, které splňuje znaky trestného činu. Přesná právní

kvalifikace není třeba. Právní úprava nepředpokládá, že by byl běžný občan – pořadatel schopen přesně kvalifikovat jednání druhého a vůči pořadatelům v rozumné míře tolerantní.

Dalším využitelným institutem může být tzv. krajní nouze (§14 tr. zákona). Podstatou krajní nouze je oprávnění každého porušit něčí práva za účelem odvrácení nebezpečí hrozícího zájmu chráněnému trestním nebo přestupkovým zákonem.

Nejdůležitějším institutem v souvislosti s možností pořadatele zakročit proti agresorovi na fotbalovém utkání je nutná obrana (§13 trestního zákona, popř. §2 přestupkového zákona). Podstatou nutné obrany je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem (tedy jednáním člověka) na společenské vztahy chráněné trestním zákonem (v případě fotbalového utkání se jedná zejména o majetek, zdraví a život), a to činem (pořadatele), který by byl jinak trestným činem (či by byl přestupkem), namířeným proti útočníkovi. Základním omezením je, že jednání pořadatele nesmí být zcela zjevně nepřiměřené způsobu útoku. Rozsah a meze nutné obrany je praktické vysvětlit zejména v rámci výcviku, nicméně není bez zajímavosti připomenout alespoň nejdůležitější principy. Nutná obrana se nemusí omezit na pasivní obranu a není zde vyžadována proporcionalita mezi hrozící škodou a způsobeným následkem. Právo nečiní rozdíl mezi tím, zda se jedná o ochranu sebe sama, jiné osoby nebo majetku. Důležité kritérium pro posouzení oprávněnosti nutné obrany spočívá ve zhodnocení případné míry nepřiměřenosti útoku. Nutná obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená. To znamená, že pořadatel není vázán tím, aby se bránil prostředky stejné intenzity, jakými je prováděn útok, a zákon mu dokonce umožňuje, aby jeho obrana byla do určitého stupně útoku nepřiměřená. Slova „zcela zjevně“ pak určují možnou míru její nepřiměřenosti. Laicky řečeno, taková obrana nesmí být podle obecných hledisek na první pohled nepřiměřená.

Členem pořadatelské služby se může stát fyzická osoba starší 18 let. Při přijímání členů pořadatelské služby se musí dbát na to, aby bylo zajištěno, že stevardi splňují požadavky tělesné a psychické způsobilosti pro výkon svých úkolů.

Výběr pořadatelské služby provádí fotbalové kluby. Pořadatelský sbor je složen z dobrovolníků, řídicích se instrukcemi hlavního pořadatele. Členy pořadatelské služby mohou být také pracovníci soukromých bezpečnostních služeb. V obou případech se jedná o osoby, u kterých existuje smluvní vztah mezi zadavatelem, tj. příslušným fotbalovým klubem, a bezpečnostní agenturou či danou fyzickou osobou. Podstatou tohoto smluvního

vztahu je přenesení výkonu některých práv a povinností zadavatele na bezpečnostní agenturu, resp. fyzické osoby. Členy pořadatelského sboru mohou být pouze osoby, které jsou poučeny o svých úkolech a povinnostech hlavním pořadatelem.

Člen pořadatelské služby musí procházet pravidelnými opakovacími kurzy týkajícími se vývoje a možných změn ve výše uvedených oblastech. Členové pořadatelské služby musí být před každým zápasem instruováni, aby získali nezbytné informace o zvláštních okolnostech nastávajícího zápasu.

Ve spolupráci s Policií ČR a Ministerstvem vnitra ČR lze stanovit podmínky zapojení příslušníků Policie ČR do výcviku členů pořadatelských služeb. Ve službě musí členové pořadatelské služby nosit fluorescentní vrchní oděv s nápisem „POŘADATELSKÁ SLUŽBA“ či „POŘADATEL“, který je odlišný od běžných diváků.

Pořadatel by měl mít možnost pozvat členy pořadatelské služby hostujícího celku, kteří znají rizikové fanoušky svého klubu. Počet pořadatelů pro jednotlivé soutěže stanoví řídicí orgán v rozpisu soutěží nebo jej – s ohledem na situaci pořadatelského klubu – určí podle potřeby případ od případu.

Povinnosti pořadatelské služby:

- ✓ vpouštění diváků a dohled nad nimi
- ✓ prohlídka stadionu před zápasem a po něm
- ✓ poskytnutí všech informací divákům ohledně organizace, infrastruktury a záchranných služeb
- ✓ provádění kontroly přichozících diváků
- ✓ zabránění vstupu veřejnosti do zakázaných prostor
- ✓ pomoc divákům při hladkém a snadném vstupu na stadion a při odchodu z něj
- ✓ poskytnutí všech relevantních informací týkajících se diváků, kteří mohou narušovat pořádek, Policii ČR
- ✓ provádění všech nezbytných opatření a vyčerpání všech existujících oprávnění před zásahem Policie ČR
- ✓ předcházení všem situacím, které by mohly ohrozit veřejný pořádek

Školení členů pořadatelské služby by mělo zahrnovat tyto teoretické a praktické oblasti:

- ✓ organizování a bezpečnostní postupy týkající se fotbalových zápasů
- ✓ základní platná legislativa a nařízení včetně základních předpisů
- ✓ komunikační techniky
- ✓ pozorovací a identifikační techniky
- ✓ postupy při vnitřních kontrolách
- ✓ přístup ke konfliktům
- ✓ první pomoc a požární ochrana
- ✓ postupy pro evakuaci stadionů
- ✓ spolupráce se záchrannými službami a s Policií ČR

3.2.2 Vstup diváků na stadion

Zcela nejefektivnějším nástrojem udržení bezpečnosti uvnitř sportovního zařízení je možnost provozovatele podmínit vstup do zařízení splněním požadavků (zveřejňovaných v návštěvním řádu).

ČMFS ve spolupráci s Policií ČR a Ministerstvem vnitra vypracuje a každý rok zaktualizuje vzor návštěvního řádu fotbalových klubů, který přesně specifikuje druhy nevhodného chování na stadionu (házení předmětů na hrací plochu, ohrožování ostatních diváků, násilné projevy, napadání, vstup na hrací plochu atd.). Návštěvní řád musí být umístěn na viditelném místě, doporučujeme uvést výtah z návštěvního řádu na zadní straně každé vstupenky na fotbalové utkání.

Vstup na stadion je vstupem do neveřejného prostoru, na který se podle základních principů vlastnického práva vztahuje tradiční soukromoprávní koncept pána domu, jenž rozhoduje o tom, kdo a za jakých podmínek bude vpuštěn do prostoru, nad kterým vykonává své právo. Návštěva stadionu je zcela logicky založena na úplatném smluvním vztahu diváka a pořadatele a záleží na svobodné vůli obou stran smlouvy, zda budou ochotny do vztahu vstoupit. Neexistuje zákonem založené, a tudíž vymahatelné právo účastnit se sportovního klání jako divák. Logicky se vychází z předpokladu, že pořadatel hodlá svým podnikáním – pořádáním utkání – utržit zisk. Není však možné spravedlivě po něm požadovat, aby na svůj podnik vpouštěl osoby, které jeho průběh

narušují. Proto musí účastník smluvního vztahu – divák – strpět aplikaci různých opatření stanovených pořadatelem, pokud chce službu užívat. Tato opatření samozřejmě nesmí být postavena na diskriminačních základech. Pořadatelé tedy mají např. možnost diváky legitimovat nebo je prohledávat za účelem zjištění, zda se na stadion nesnaží pronést nebezpečný materiál. Ostatně mnoho z těchto opatření upravují kluby v návštěvních řádech svých stadionů již dnes.

Doporučení vhodné strategie při vstupních kontrolách návštěvníků:

- ✓ pořadatel divákům předem oznámí, kdo z nich bude vpuštěn na stadion a komu bude vstup odepřen
- ✓ osoby, které mají zákaz vstupu na stadion, nelze v žádném případě na stadion vpustit
- ✓ divákům, na nichž je jasně patrný vliv alkoholu, nelze povolit vstup na stadion
- ✓ vstup na stadion nelze povolit ani divákům, kteří mají předměty, jež by ohrozily bezpečnost a pořádek na stadionu
- ✓ vstupní kontroly musí být kvalitní, včetně prohledávání osob a prosazování zákazů vstupu na stadion
- ✓ vstupní kontroly musí být plynulé, aby se zabránilo dlouhému čekání ve frontách
- ✓ u vstupních kontrol je třeba hlídat, aby nedocházelo k přeplnění sektorů stadionu a k promíchání rizikových fanoušků soupeřících týmů v jednom sektoru

Možnost pořadatelů legitimovat návštěvníka u vstupu a zkontrolovat, zda u sebe nemá nebezpečný materiál, není výkonem oprávnění, které by jinak zákon svěřoval za splnění daných podmínek Policii ČR (zjištění totožnosti apod.), ale výkonem práva „pána domu“, který vstup do soukromého prostoru, k němuž mu svědčí vlastnické (nebo obdobné, založené nájemní smlouvou apod.) právo, může podmínit podle svého uvážení. Zakoupením vstupenky na utkání návštěvník vstupuje do smluvního vztahu, ve kterém návštěvní řád může figurovat jako součást závazných obchodních podmínek.

Pořadatel není oprávněn zjišťovat totožnost takového návštěvníka, který již do prostoru stadionu vstoupil a provádí v něm činnost, která není slučitelná s představami pořadatele o bezpečném průběhu zápasu. Pořadatel však může nevhodně se chovajícího

návštěvníka vyvést a požádat policistu o zjištění jeho totožnosti podle § 13 odst. 3 písm. c) zákona o Policii ČR. Aby k tomu byl pořadatel oprávněn, je potřeba jediné – vymezit v návštěvním řádu druhy jednání, které mohou mít za následek vyvedení ze stadionu (viz výše).

3.2.3 Zpracování osobních údajů

Vyžaduje-li pořadatel po divákovi, aby se při vchodu na stadion legitimoval a údaje takto zjištěné systematicky zpracovává, případně má-li na stadionu instalovaný kamerový systém pro potřeby snímání částí, ve kterých se diváci pohybují, souvisí taková opatření s problematikou zpracování osobních údajů. Problematiku zpracování ochrany osobních údajů v České republice řeší zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. Za zpracování osobních údajů považuje zákon jakoukoliv operaci nebo soustavu operací, která je s nimi prováděna systematicky, zejména se jedná o jejich shromažďování, ukládání na nosiče informací, zpřístupňování, předávání, šíření, zveřejňování a podobně. K tomu, aby majitel nebo provozovatel stadionu mohl uvedené nebo podobné úkony provádět, musí vyhovět všem požadavkům, které tento zákon na zpracování osobních údajů vznáší.

Chce-li proto například budovat interní seznamy nežádoucích diváků, uchovávat jejich podobu zaznamenanou kamerovým systémem, předávat informace o nich jiným klubům apod., je nutné zejména:

- ✓ stanovit účel zpracování osobních údajů, kterým pravděpodobně bude zajištění bezpečnosti osob a majetku na stadionu (§5/1 cit.z.), mezi ostatní povinnosti uložené § 5 citovaného zákona patří například stanovit prostředky a způsob zpracování osobních údajů, zpracovat pouze přesné osobní údaje, shromažďovat osobní údaje odpovídající pouze stanovenému účelu a v rozsahu nezbytném pro naplnění stanoveného účelu, uchovávat osobní údaje pouze po dobu, která je nezbytná k účelu jejich zpracování, zpracovávat osobní údaje pouze v souladu s účelem, k němuž byly shromážděny, je vyloučeno shromažďovat údaje pod záminkou jiného účelu nebo jiné činnosti, shromažďovat osobní údaje pouze

otevřeně, splnit oznamovací povinnost podle §16 cit. z. vůči Úřadu pro ochranu osobních údajů

- ✓ informovat subjekt údajů, tzn. fyzickou osobu, k níž se osobní údaje vztahují (termín používaný zákonem o ochraně osobních údajů), o tom, v jakém rozsahu a k jakému účelu budou osobní údaje zpracovány (§11 cit.z.) – informovanost může být zajištěna např. zveřejněním v návštěvním řádu, v obchodních podmínkách, na zadní straně vstupenky či na informační ceduli v prostoru pokladen.

Souhlas subjektů údajů se zpracováním údajů správce zajišťovat nemusí, neboť zpracování osobních údajů diváků na stadionu vykonávané za účelem ochrany majetku a zajištění bezpečnosti na stadionu lze považovat za činnost nezbytnou pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce údajů podle §5 odst. 2 písm. e) cit. zákona.

Správce údajů však musí zajistit, aby nedošlo k neoprávněnému přístupu ke zpracovávaným údajům, aby ty osoby, které osobní údaje zpracovávají, zachovávaly povinnost mlčenlivosti (řeší se podpisem formuláře s poučením o povinnostech), zejména musí pečlivě vymežit účel a rozsah zpracování osobních údajů, které je pak povinen zachovat a nevybočovat z nich. Správce údajů je povinen přijmout taková opatření, aby nemohlo dojít k neoprávněnému nebo nahodilému přístupu k osobním údajům, k jejich změně, zničení či ztrátě, neoprávněným přenosům, k jejich jinému neoprávněnému zpracování, jakož i k jinému zneužití osobních údajů. Tato povinnost platí i po ukončení zpracování osobních údajů. V případě automatizovaného zpracování osobních údajů je správce povinen také zajistit, aby systémy pro automatizovaná zpracování osobních údajů používaly pouze oprávněné osoby, a aby fyzické osoby oprávněné k používání systémů pro automatizovaná zpracování osobních údajů měly přístup pouze k osobním údajům odpovídajícím oprávnění těchto osob, a to na základě zvláštních uživatelských oprávnění zřízených výlučně pro tyto osoby, musí pořizovat elektronické záznamy, které umožní určit a ověřit, kdy, kým a z jakého důvodu byly osobní údaje zaznamenány nebo jinak zpracovány a musí zabránit neoprávněnému přístupu k datovým nosičům.

Informace o rozsahu zpracování osobních údajů může zahrnout i možnost jejich předání jinému subjektu. V praxi lze pak informovanost subjektů údajů nejlépe zajistit

informační cedulí: „Objekt je sledován kamerovým systémem. Pořadatel/Provozovatel si za účelem zajištění bezpečnosti osob a majetku na stadionu vyměňuje právo zpracovávat osobní údaje diváků včetně možnosti jejich uchování a předání pořadatelům/provozovatelům jiných sportovních utkání/zařízení za stejným účelem.“

Využití databází s osobními údaji spojené např. se zjištěním totožnosti u vstupu může (v případě, že klub vede seznam diváků, jejichž přítomnost na stadionu je nežádoucí) být velice efektivním nástrojem identifikace problémových osob. Např. vyhledávání v databázi podle čísla občanského průkazu nebo přečtení strojově čitelné zóny (pouze k porovnání identity s databází – údaje ze strojově čitelné zóny nesmějí podléhat dalšímu zpracování pořadatele) je časově nenáročné a velmi přesné.

Další z témat v oblasti zpracování osobních údajů jsou tzv. kamerové systémy. Ke zpracování osobních údajů získaných použitím kamerových systémů nainstalovaných v prostoru stadionu není nutný souhlas subjektů údajů. Platí pro ně vše, co bylo shora řečeno o zpracování osobních údajů. Je ovšem nutné rozlišovat běžné kamerové systémy a kamery, které jsou schopné snímat biometrické údaje. Biometrické údaje spadají do zvláštního režimu citlivých údajů, které nelze bez souhlasu, resp. bez zákonného zmocnění zpracovávat. Kluby proto sice mohou používat tyto speciální kamery ke snímání diváků, uchovávání takových záznamů a jejich další zpracování však musejí ponechat na Policii České republiky, která je zákonem zmocněna citlivé údaje zpracovávat.

Problematika zpracování osobních údajů pro svou komplikovanost vyžaduje, aby jí byla v rámci školení pořadatelské služby věnována patřičná pozornost. Zároveň lze také klubům doporučit, aby předtím, než přijmou rozhodnutí o investicích týkajících se systémů na zpracování osobních údajů, svůj záměr z hlediska souladu s právní úpravou prodiskutovaly jak s Policií České republiky tak s Úřadem na ochranu osobních údajů, který na tomto úseku vede správní řízení.

3.2.4 Bezpečnostní standardy infrastruktury fotbalových stadionů

Infrastruktura stadionu musí účinně oddělit soupeřící skupiny fanoušků jak u vchodu, tak na samotném stadionu. Používají se jen stadiony nebo části stadionů, které vyhovují vnitrostátním a/nebo mezinárodním bezpečnostním standardům.

Minimální bezpečnostní standardy:

- ✓ vnější hranice stadionu jsou vymezeny plotem, který brání jakémukoli způsobu nekontrolovaného vniknutí osob, předmětů nebo látek
- ✓ existuje dostatek (nouzových) východů, které nemohou zároveň sloužit jako vstupy, a které poskytují dostatečné bezpečnostní záruky v případě evakuace ven ze stadionu nebo na hrací plochu
- ✓ stadion a jeho základní části musí splňovat nezbytné požadavky ohledně požárních předpisů, odolnosti a konstrukční stability
- ✓ řídicí středisko, které slouží zástupcům bezpečnostních složek (především Policii ČR), záchranné služby a pořadatelům coby koordinační místo v průběhu zápasu, je vybaveno nezbytným technickým zařízením uzavřeného bezpečnostního okruhu, systémem bezpečnostních kamer a místním rozhlasem pro informování diváků. Tyto kamery musí umožňovat záznam všech incidentů a určení jejich původců
- ✓ stadion má stanici lékařské pomoci a dostatečné zdravotnické vybavení odpovídající kapacitě stadionu
- ✓ soupeřící skupiny fanoušků jsou odděleny přiměřenými prostředky
- ✓ na stadionu musí být nezbytné nápisy a piktogramy, které dovedou diváky k nouzovým východům nebo do sektoru, pro který mají vstupenku
- ✓ maximální kapacita každého sektoru musí být určena v souladu s bezpečnou kapacitou stadionu
- ✓ stadion musí být pravidelně udržován a všechny uvolněné a poškozené části, veškerý odpad nebo předměty, které by mohly být používány k vrhání jako zbraň, by měly být opraveny nebo odstraněny
- ✓ technická, elektrická a plynová zařízení musí být instalována a udržována v souladu s platnými obecnými předpisy

3.2.5 Preventivní aktivity

Podle Doporučení Stálého výboru Rady Evropy č.1/2003 o úloze sociálních a výchovných opatření v prevenci násilí při sportovních utkáních by signatáři Úmluvy (tedy i ČR) měli:

- ✓ přijmout preventivní sociální a výchovná opatření pro zlepšení práce s fanoušky
- ✓ vytvořit zásady práce s fanoušky, založit pro ně informační centra
- ✓ motivovat sportovní kluby, aby se svými fanoušky navazovaly užší vztahy, podporovaly zakládání oficiálních fanklubů a umožňovaly jim stát se nedílnou součástí života fotbalového celku
- ✓ zvýšit povědomí klubů o úloze, kterou mohou hrát ve svém sociálním prostředí

V roce 2006 vydalo Ministerstvo vnitra brožuru „Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních. Role místních a regionálních orgánů veřejné správy v prevenci násilí při sportovních utkáních“ shrnující doporučení Rady Evropy.

Fotbalové kluby a federace by se měly naučit orientovat se na své fanoušky, přiblížit se jim a navázat s nimi přátelské vazby. Osvědčil se zejména systém, na jehož základě je jeden funkcionář klubu s rozhodujícími pravomocemi pověřen vztahy s fanoušky. Taková osoba garantuje fanouškům klubovou podporu a zodpovídá za věcnou a plynulou komunikaci mezi fotbalovým oddílem a fanklubem.

Větší kluby by měly založit oddělení práce s fanoušky, která by se věnovala rozvíjení dobrých vztahů s fanoušky. V závislosti na povaze klubu se může jednat o prodej vstupenek, organizaci utkání, šíření informací o klubu, pořádání společných cest na utkání atd. Mnohé evropské kluby na podobných pozicích zaměstnávají samotné fanoušky, kteří fungují jako prostředníci mezi klubem a jeho fanoušky.

Důležitá je rovněž cílená práce s fanoušky jako součást proaktivních preventivních činností. Základním principem cílené práce s fanoušky je práce profesionálů přímo v terénu, zaměřená především na skupiny mladých fotbalových fanoušků.

Rozhodnutí, která se jich týkají, je vhodné s fanoušky konzultovat. V rámci preventivních aktivit je nutné tlačit fotbalové kluby směrem k větší aktivitě vůči svým

fanouškům. Jedním z mála pozitivních příkladů může být fotbalový klub Slovan Liberec.
[2], [48].

4 LEGISLATIVA VZTAHUJÍCÍ SE K DANÉMU TÉMATU A POSOUZENÍ JEJÍ ÚČINNOSTI

4.1 Legislativní opatření

Proti fotbalovému chuligánství a rasismu přináší evropská politika různé právní normy a doporučení. V 80. letech byl kladen důraz na potírání násilí mezi střety různých gangů a následnému masovému vandalismu. V současnosti se protichuligánské aktivity zaměřují na potírání rasistických projevů.

Většina zemí má v současné době speciální legislativní úpravu pro pořádání fotbalových utkání a zabránění výtržnostem s nimi souvisejících. Tato legislativa vychází ze zkušeností Velké Británie. Anglická legislativa překvapivě přinesla pozitivní výsledky. Další orgány zabývající se fenoménem fotbalové chuligánství jsou v EU na policejní a justiční úrovni. Dále UEFA a FIFA, které vydávají opatření ke zlepšení stavu na stadionech především pomocí preventivních opatření a komunikací zúčastněných stran, rozlišením jednotlivých skupin fanoušků.

Organizace a instituce působící proti fotbalovému chuligánství se dělí na vládní a nevládní. Boj proti fotbalovému chuligánství a rasismu lze již vymezit jako specifickou politiku (policij) v jejímž rámci působí různí aktéři, kteří mají své představy, jak řešit související problémy. Aktéři působící na místní, celostátní, ale i mezinárodní úrovni ovlivňují politiku proti fotbalovému chuligánství.

Sportovní akce jsou někdy doprovázeny projevy rasismu. Ve sportu by měla panovat úcta, tolerance a férová hra a rasistické chování zde nemá své místo a takové projevy chování by se neměly na stadionech objevovat.

Odpovědnost za boj proti rasismu nesou také orgány státní správy a nevládní organizace. Vlády by měly vést a podporovat společnou snahu národních a protirasistických organizací a klubů. K nejdůležitějším patří národní pobočky FIFA a UEFA. V boji proti rasismu je důležité, aby existovaly zákony, jejichž součástí jsou zvláštní legislativní opatření pro boj proti rasismu ve sportu. Nekompromisně by měli být potrestáni pachatelé, kteří svými projevy a činy na sportovních utkáních vyvolávají násilí

a diskriminují jakoukoli rasu. Vlády by měly vytvořit nátlak na sportovní asociace a kluby, aby byly schopny rozpoznat rasismus a aby přijala protirasistická opatření [12], [23].

4.2 Aktivity ČR, fotbalových klubů a protichuligánských skupin

Česká republika je členem různých mezinárodních organizací, které se částečně věnují problematice fotbalového chuligánství a to i na území ČR.

V ČR funguje desetičlenný tým jako multiresortní iniciativně koordinační vládní orgán Koordinační komise k problematice diváckého násilí a nevhodného chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových utkáních. Členové se scházejí dvakrát do roka. Tato komise byla řízena při Ministerstvu vnitra ČR v roce 1996 na základě usnesení vlády ČR č.27/1995, kterým ČR přistoupila na základnu této komise k Evropské úmluvě k diváckému násilí a nevhodného chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech. Komise se skládá ze zástupců MVČR, Policie ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), mezi přizvané spolupracující subjekty patří Českomoravský fotbalový svaz a Český svaz ledního hokeje (ČSLH) a Svaz měst a obcí. Komise musí každoročně zpracovat tzv. Národní zprávy k diváckému násilí a nevhodnému chování, zvláště při fotbalových zápasech a je předložena na jednání stálého výboru Evropské úmluvy. Komise se především zaměřuje na zlepšení spolupráce Policie ČR se sportovními kluby.

Ministerstvo vnitra ČR rovněž podporuje a vytváří výchovně, informační a výzkumné programy, mající za cíl snížit a eliminovat divácké násilí. Jednou z činností byl v roce 2004 projekt „Pozitivní fandovství“. Ministerstvo vnitra také podporuje preventivní projekty fan-ambasád u příležitosti konání mezinárodních fotbalových akcí a je partnerem občanského sdružení ProFotballFans, které realizuje od září roku 2005 vzdělávací program pro fanoušky, ultras a sociální pracovníky pomocí lektorů z Německa.

Jednu z nejdůležitějších rolí při prevenci násilí mají místní orgány, neboť mohou nejlépe koordinovat a podporovat mládežnické aktivity s využitím sportu jako důležitého nástroje prevence kriminality a integrace do společnosti.

Městské úřady mají příslušnou pravomoc pro boj s fotbalovým výtržnictvím a je součástí místních problémů obce a úzce souvisí s městskou kriminalitou.

Hlavním úkolem v roce 2002 bylo zapojení ČR do mezinárodní spolupráce při potírání diváckého násilí a to v návaznosti na směrnice EU č.2002/348, týkající se bezpečnosti v souvislosti s fotbalovými zápasy s mezinárodní dimenzí. Hlavním úkolem vyplývajícím z této směrnice je zřízení Národního fotbalového informačního bodu jako součást policie, sloužící jako centrální kontaktní bod pro výměnu relevantních informací.

V roce 2003 byla v návaznosti se zvyšující se agresivitou při fotbalových utkáních, novelizována smlouva Policejního prezidenta ČR a ČMFS, garantování dohledu nad dodržením Projektu stadiony 2003 ČMFS, úzké součinnosti mezi ČMFS, fotbalovými kluby a Policíí ČR. Komise pro bezpečnost stadionu existuje při ČMFS a pomohla realizovat pětiletý program modernizace Stadiony 2003.

Kluby mohou dlouhodobě propagovat sport, ale také výuku a výchovu k zodpovědnému chování. Kluby by se neměly omezovat jen na činnost po dobu konání utkání nebo šampionátu. Jednotlivé kluby vychovávají nové fanoušky fotbalu. Hráči fotbalových klubů se aktivně zapojují do debat nejen o fotbale, ale především o nesmyslnosti násilí a projevech rasismu při utkáních [12], [23].

4.3 Posouzení účinnosti opatření

Nástroje států se jeví při řešení střetů jako dostačující, ale velmi důležitá je spolupráce ČMFS s kluby a obcemi. Policie ČR disponuje nástroji, které se při posouzení a vyhodnocení opatření vztahujících se k vnitřnímu pořádku a bezpečnosti jsou dostatečné, ale je třeba medializovat a více postihovat pachatele za divácké násilí. Obce se jeví nedostatečnou aktivitou při pořádání sportovních akcí a využívají minimálně své pravomoci k zjednání veřejného pořádku.

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce má hodnotící charakter. Jako vhodný materiál pro provedení tohoto hodnocení sloužily publikace vztahující se k problematice diváckého násilí. Pro posouzení účinnosti legislativních a bezpečnostních opatření.

Toto téma je nemožné v bakalářské práci podrobně obsáhnout, proto se jedná o stručný nástin problematiky diváckého násilí na stadionech, především fotbalových, ale i mimo ně. Ve své bakalářské práci charakterizují sportovní diváctví od jeho počátku až do současnosti v celém světě. Samostatná kapitola je věnována ČR.

V jedné kapitole jsem vymezil pojmy, které jsou spojeny s diváckým násilím. Jsou to především agresivita, hostilita, dav, subkultura, kriminologie, psychologie, kotel, hooligans, ultras, rasismus. Dále jsem se zaměřil na typologii, příčiny vzniku a rozbor fotbalového chuligánství, souvisejících s rozbohem projevů diváckého násilí a velmi důležité je rozlišení pozorovatelů fotbalových utkání do skupin podle projevů při zápasech. Toto rozdělení jsem doplnil tabulkou č.1, ve které je podrobné rozdělení vlastností jednotlivých skupin fotbalových diváků. V tabulce č.2 jsou rozděleny jednotlivé skupiny chuligánů podle toho k jakému fotbalovému klubu patří.

Samostatná kapitola obsahuje doporučení pro fotbalové kluby, které vydalo Ministerstvo vnitra pod názvem Manuál pro fotbalové kluby, ve kterém je celá řada rad a doporučení pro fotbalové kluby a pořadatelské služby pro zvýšení kvalifikace a odbornosti těchto subjektů, aby lépe zvládaly problém diváckého násilí.

Další kapitola je věnována legislativě upravující divácké násilí a fotbalové chuligánství. Jedná se především o aktivity Evropské unie, Rady Evropy, UEFA, FIFA, ale i o samotné aktivity České republiky a fotbalových klubů.

Na konci této práce je příloha obsahující tabulku č.5 a č.6 s gangy patřící k jednotlivým klubům ve vybraných evropských zemích a dále obsahuje fotografie, které zachycují fotbalové chuligány při svých akcích na fotbalových stadionech, ale i mimo ně.

Je nezbytné si uvědomit, že fotbalové chuligánství je fenoménem dnešní doby a je velmi důležité řešení tohoto problému na legislativní úrovni.

CONCLUSION

This bachelor work has evaluating character. As an acceptable material for fulfilment of this classification were used publications concerning problems of spectators violence. For examination of effectivity of legislative and security arrangements.

This topic is impossible to comprehend in detail way in bachelor work, therefore it concerns a brief outline of spectators violence problems on stadiums especially on football stadiums but also outside. In my bachelor work I describe the phenomenon of sports fans from the beginning up to present all over the world. Separate chapter is dedicated to the Czech Republic.

In one chapter I defined notions which are connected with the spectators violence such as aggressiveness, hostility, crowd, sub-culture, criminology, psychology, kettle, hooligans, ultras, racism. Further I focused on typology, reasons of rise and analysis of hooliganism associated with analyse of spectators violence manifestation and very important is separation of football matches beholders to the groups according to their manifestations during the match. This division I completed with the scheme number 1, in which there is a detailed division of characters of individual fans groups. In the scheme number 2 there are divided individual groups of hooligans according to the football club of which they are members.

Separate chapter contains recommendations for football clubs which produced Interior Ministry under the title Manual for football clubs, in which there is given a lot of recommendations and advices for football clubs and match-maker services for improving their qualification and expertness to be able to manage spectators violence in a better way.

Next chapter is dedicated to the legislature conditioning spectators violence and hooliganism. It goes especially on activities of the European Union, Council of Europe, UEFA, FIFA, but also on individual activity of the Czech Republic and Czech football clubs.

In the end of this work there is a supplement containing schemes number 5 and 6 with gangs belonging to chosen football clubs in different European countries and with photos which show hooligans in their football actions at the football stadiums but also

outside. It is necessary to realize that hooligans is the phenomom of these days and solving this problem on legislative level is very important.

PŘÍLOHY

Tabulka č.5: Vybrané fotbalové kluby a příslušné gangy v jiných Evropských zemích

Stát	Název fotbalového klubu	Gangy
Maďarsko	<i>Kispest Budapešť</i>	Red Boys, Nuova Guardia, Szelidek
	<i>Vasas Budapešť</i>	Vasas Pirates, Ultras Vasas, Angelland V.I.P.
	<i>Szeged</i>	Spartan Army, Majestic Ultras
	<i>Dunaferr</i>	Ultra Red Alert
Polsko	<i>GKS Belchatów</i>	White Wolves
	<i>Polonia Bytom</i>	Crazy Gang
	<i>Wisła Krakov</i>	Dragons, Sharks, Devils
	<i>Hutnik Krakov</i>	Hutnik Fighters
	<i>Pagón Štětín</i>	Terror Corps
	<i>Slask Wroclav</i>	Nabojka, Fighters
	<i>Cracovia Krakov</i>	Antywisla, Jude Gang
	<i>KSZO Ostrowiec</i>	Switeokrzyscy Rozbójnicy
Bosna a Hercegovina	<i>Sloboda Tuzla</i>	Maniaci, Blue Tiger
	<i>Čelik Zenica</i>	Robjaši
Rumunsko	<i>Rapid Bukurešť</i>	Hooligans Pantelimon, Legione Granata
	<i>Universitatea Kluž</i>	Commando Zebra, Vecchia Guardia
	<i>Agres Pitesti</i>	White Violet Eagles

Tabulka č.6: Vybrané fotbalové kluby a příslušné gangy v jiných Evropských zemích

Stát	Název fotbalového klubu	Gangy
Rusko	<i>Gazovik Iževsk</i>	Gas Gangréně
	<i>Šinik Jaroslav1</i>	Szinnik Hooligans, Mad Bears Front
	<i>Lokomotiv Moskva</i>	Vikings
	<i>Dynamo Perm</i>	Blue - White Bulldogs
	<i>Fajek Voroněž</i>	Napalm
	<i>Sokol Saratov</i>	Blue - White Revers
Anglie	FC Chelsea	Chelsea Hooligans
	Hinckley	Young Casuals
	Huddersfield	HYC Site
	Hull City	Hooligan Element
Rakousko	Austria Vinna	Maniaci
	LASK Linz	Viking
Německo	Bayern München	Commando Bavaria
	Hertha Berlin	Harlekins
	Gera	Wismut offensive
Turecko	Fenerbahce Istanbul	Grup CK
	Galatasaray Istanbul	UltrAslan
Slovensko	MFK Rožumberok	Orange White Rožumberok
	Košice FC	Viva Košice
	FC Nitra	Trogari Nitra
	Slovan Bratislava	Slovan Hooligans

Obrázek č.1: Kotel při fotbalovém utkání.

Obrázek č.2: Kotel Baníku při utkání se Žižkovem.

Obrázek č.3.: Kotel Liberce při utkání s Příbramí.

Obrázek č.4: Kotel Brna při utkání s Boleslaví, sezona 2008/09.

Obrázek č.5: Kotel Slavie při utkání se Spartou.

Obrázek č.6: Kotel Sparty.

Obrázek č.7: Kotel Slovácka.

SEZNAM ZKRATEK

EU	Evropská unie
UEFA	Union of European Football Associations
FIFA	Fédération Internationale de Football Association
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MŠMT	Ministerstvo školství a mládeže a tělovýchovy
ČMFS	Českomoravský fotbalový svaz
ČSLH	Český svaz ledního hokeje
USA	Spojené Státy Americké
FA CUP	Pohár Anglické fotbalové asociace
NDR	Německá demokratická republika
BDzL	Brigádě Drápek z Lasičky
JKG	Johny Kentus Gang
AFA	Organizace sdružující radikální antifašisty
SBS	Soukromé bezpečnostní služby

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- [1] BEYER, D. (2002). Fotbalové násilí: subkultura hooligans. Brno, Masarykova univerzita.
- [2] BRABEC, F. a kol.: Soukromé detektivní služby. Eurounion, Praha 1995
- [3] CARNIBELLA, G. a kol. (1996): Football violence in Europe: A report to the Amsterdam Group. Oxford: The Social Issues Research Centre.
- [4] ELIAS, N., DUNNING, E. 1971. Folk Football in Medieval and Early Modern Britain. In: Dubbing, E (ed): The Sociology of Sport. London, Frank Cass and Company Limited.
- [5] FILÍPEK, Š., FEJGL, J.(2003): Klub rváčů-Hattrick
- [6] CHMELÍK, J. (2001): Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty, Praha
- [7] KING, A. 1997. The postmoderny of football hooliganism. British Journal of Sociology, č. 3, s. 419-442.
- [8] KING, A. 2000. Football fandom and post-national identity in the New Europe. British Journal of Sociology, č. 3, s. 419-442.
- [9] KOHOUTEK, R. 2002. Základy užití psychologie. Brno, Vysoké učení technické v Brně.
- [10] LAUCKÝ, V.: Technologie komerční bezpečnosti I, II-učební text UTB ve Zlíně,2003,2004
- [11] MACEK, P., NOVÁK, F.: Soukromé bezpečnostní služby. Policejní akademie, Praha 1997
- [12] MAREŠ, M.; SMOLÍK, J; SUCHÁNEK, M. 2004. Fotbaloví chuligáni. Brno: Barrister a Principal.
- [13] NAKONEČNÝ, M. 2003. Úvod do psychologie. Praha, Academia, Akademie věd České republiky.
- [14] OLIVOVÁ, V. 1979. Lidé a hry. Historická geneze sportu. Praha, Olympia.
- [15] POLIŠENSKÝ, J.(1982): Dějiny Británie, Praha, Svoboda
- [16]PSZCZOLKA, M.: Kvalita bezpečnostních služeb [on/line], <http://www.bezpecnost.estranky.cz/clanky/nezarazene/kvalita-bezpecnostnich-sluzeb>

- [17] SEKOT, A. 2006. Sociologie sportu. Brno: Paido.
- [18] SLEPIČKA, P. 1990. Sportovní diváctví. Praha, Olympia.
- [19] SOMMER, J.(2003): Dějiny sportu- sport našich předků, Fontana
- [20] SMOLÍK, J. 2001. Psychologické aspekty fotbalového diváctví. Brno: Masarykova Univerzita.
- [21] SMOLÍK, J. 2003. Fotbalové chuligánství z hlediska extremismu. REXTER: politicko-sociologický časopis, č. 1.
- [22] SMOLÍK, J. 2004. Fotbal a násilí, Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci Éthum, č. 43/2004, str. 37-42.
- [23] SMOLÍK, J. (2008): Fotbalové chuligánství, Brno
- [24] TAYLOR, I. 1971. „Football Mad“: A speculative Sociology of Football Hooliganism. In: Dunnig, E (ed.): The Sociology of Sport. London, Frank Cass and Company Limited.
- [25] WANN, D. L. a kol.(2001): *Sport fans: the psychology and social impact of spectators*, London, New York, Routledge
- [26] WILLIAMS, J. 2001. Fact Sheet 1: Football and Football Hooliganism. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research
- [27] Dohoda mezi Policií ČR a Českomoravským fotbalovým svazem (1995).
- [28] Dohoda mezi Policií ČR a Českomoravským fotbalovým svazem (2003).
- [29] Doporučení Stálého výboru č. 1 o úloze sociálních a výchovných opatření v oblasti prevence násilí při sportovních utkáních, Stálý výbor Rady Evropy, 2003.
- [30] Doporučení Výboru ministrů č. R 84, 8 členským zemím a omezení diváckého násilí při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech, Výbor ministrů Rady Evropy.
- [31] Doporučení Výboru ministrů Rec , 6 členským zemím o prevenci rasismu, xenofobie a rasové nesnášenlivosti ve sportu, Výbor ministrů Rady Evropy (2001).
- [32] Evropská úmluva o diváckém násilí a neslušném chování při sportovních událostech, zvláště při fotbalových zápasech, Rada Evropy, ETS č. 20, 1985.
- [33] Zákon č. 140/1961, trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

- [34] Zákon č. 141/1961, o trestním řízení soudním, trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- [35] Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (1964).
- [36] <http://www.profotbalfans.cz/>
- [37] <http://cs.wikipedia.org/wiki/Hooligans>
- [38] <http://cs.wikipedia.org/wiki/Psychologie>
- [39] [http://cs.wikipedia.org/wiki/Psychologie kultury](http://cs.wikipedia.org/wiki/Psychologie_kultury)
- [40] <http://cs.wikipedia.org/wiki/Agrese>
- [41] <http://cs.wikipedia.org/wiki/agresivita>
- [42] <http://cs.wikipedia.org/wiki/dav>
- [43] <http://cs.wikipedia.org/wiki/subkultura>
- [44] <http://cs.wikipedia.org/wiki/kriminologie>
- [45] <http://cs.wikipedia.org/wiki/rasismus>
- [46] <http://cs.wikipedia.org/wiki/ultras>
- [47] <http://www.holigans.cz/>
- [48] Manuál pro fotbalové kluby, Vydalo Ministerstvo vnitra ČR, 2008,
<http://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-predstavil-kucharku-pro-fotbalove-kluby.aspx>